

STÖRRTA
TYRANNEN

—♦—

OLOV SVEDELID

SAGA
EGMONT

STÖRTA TYRANNEN

OLOV SVEDELID

Olov Svedelid

Störta tyrannen

SAGA Egmont

Störta tyrannen

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1988, 2020 Olov Svedelid och SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726412253

1. E-boksutgåva, 2020

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt med författaren.

1

— Fienden kommer! Fienden kommer!

Tornväktaren i kyrkan ropade ut sitt budskap och blåste i luren. Ropet togs upp av fler och på några minuter gjorde sig staden stridsberedd. Bössskjutarna kilade upp för stegarna till bevakningstornen i muren och lade bronspiporna mot krönet och gjorde sig beredda att tända luntan, armborstskyttarna spände strängen och lade an pilen, knektarna samlades innanför de stängda portarna för att kunna göra snabba utfall om man vågade öppna. Högst uppe i tornet Tre Kronor riktades kanonerna mot fienden, liksom kanonerna på kyrkans vind. Folk från dragarlaget spände hästarna för den väldiga kanonen "Djävulens moder" och drog den över bron till Gråmunkeholmen.

Rasmus kurade ihop sig till en liten boll där han satt gömd i en källare som han smitit in i så fort han hört det första ropet. Han höll för öronen, men larmet trängde igenom och han tyckte att hjärtat skenade i bröstet. Danskarna tar oss, hamrade det i hjärnan, nu slår dom ihjäl oss allihop! Han var torr i munnen och kunde inte svälja.

Såar med vatten kördes fram till bestämda ställen, och pigor och drängar stod redo med skoporna ifall fiendens glödgade kanonkulor skulle slå ner någonstans där elden kunde flamma upp. "Djävulens moder" avlossade ett skott och det lät som om åskan slagit ner och den gråsvarta krutröken från röret svepte in kanonjärerna som i tät dimma innan den drev upp mot den mörkblå augustihimlen och blev till moln.

Pilar från fiendens armborst flög över muren, men eftersom de var avlossade på måfå vållade de ingen skada och de samlades genast upp och lades i det egna förrådet. Men en knekt på ett av försvarstornen var för nyfiken och fick plikta för det med sitt liv då en pil borrhade sig genom hans hals. De andra knuffade genast ner hans döda kropp från tornplatsen så att den inte skulle vara i vägen.

— Anfall av ryttare! ropade tornväktaren. Norrifrån!

Stadsborna skyndade mot Norreport för att vara till hands i försvaret. Vindbryggan var uppfälld och blev till en sköld mot själva porten. I Norrström var pålkransar nerkörda så att fienden inte skulle kunna ta sig fram med större båtar, men nu släpade danskarna med sig flatbottnade ekor som de hoppades kunna ro över soldater med. Ryttrartruppen hoppade av hästarna och sköt med pilar och pistolskott mot försvararna på murtornen för att distrahera dem så mycket att roddarna fick vara i fred.

Rasmus drog ner baretten över öronen för att slippa höra, men det hjälpte inte. Folk tjöt och skrek för att hålla modet uppe och kanonerna mullrade och han tyckte till och med att han hörde svischet från armborsten. Dom hugger oss i stycken, tänkte han och han kände hur han darrade i hela kroppen. Armar och ben hugger dom av och sist huvudet!

Ett kanonskott träffade en eka mitt ute på strömmen, krossade bordläggningen och fem soldater försökte ta sig tillbaka men bara en lyckades, de andra var för tungt utrustade och drunknade. Svenskarna på muren jublade och ropade glåpord åt danskarna.

— Ta hit er kung ska vi dränka honom också...

— Danska svin flyter dåligt...

— Spring hem till Köpenhamn och göm er...

En annan kanonkula hamnade mitt i truppen och den danske officeren fann att anfallet var misslyckat. Han gav

order om reträtt och var den förste att jaga därifrån.

— Fienden flyr! ropade tornväktaren och blåste två gånger i luren.

Stockholmarna omfamnade varandra och skrattade. Faran var över och man återgick till sina vanliga sysslor och snart hade man nästan glömt anfallet. Eftersom Stockholm hade varit belägrat i flera månader var man van vid attackerna, men hittills hade danskarna inte kommit längre än i dag.

Kvar på andra sidan strömmen låg fyra sårade danskar och skrek och rullade sig på marken av smärta. En häst låg på rygg och sparkade med benen i dödsryckningar men blev snart stilla. En svensk knekt ropade:

— Ett gott stop öl till den som träffar danskesvinen!

Genast började de tävla om att skjuta de sårade till döds och som vanligt bestod priset i att de andra fick bjuda på öl. Armborstens pilar kunde nå över trehundra meter men var inte pricksäkra på längre avstånd än nittio och här gällde det inte bara att vinna gratis öl utan också rykte som prickskytt.

Rasmus förstod att danskarna var tillbakaslagna ännu en gång och reste sig och borstade av kläderna. Han darrade fortfarande och måste stödja sig mot väggen. En kvinna kom ner i källaren med en lerkruka i händerna och hon studsade till när hon fick syn på honom.

— Vad har du i vår källare att skaffa? frågade hon barskt.

Han fick inte fram ett ord, han hade fortfarande svårt att andas. Kvinnan ställde ifrån sig krukan och tog honom omilt i armen och skakade honom.

— En tjuvstryker? Stjåla det vi har skrapat ihop! Jag ska kalla på stadsvakten. Du ska i kurran där varken sol eller måne lyser!

Rasmus ruskade på huvudet och mumlade:

— Behöver inte stjåla.

— Fram i ljuset med sig så att jag får se dig i synen.

Hon drog ut honom på gatan. Blicken löpte över honom, från hans blå baret, över den röda sammetskjorteln som slutade på halva låret och hade sidosprund upp till midjan och var kantad med päls, den vita, spetskrusade skjortan, de smala byxhosorna av bästa kläde och de mjuka, dyrbara skorna. Runt livet hade han ett smalt bälte med silverinläggningar och på höger sida hängde hans kniv med gyllene skaft i en utsirad läderskida.

— Åhå! En liten herreman. Nej, du får nog mat för dagen utan att behöva stjäla. Men vad gjorde du då i källaren? Hon släppte hans arm och satte händerna i sidorna och gjorde en liten försmädlig grimas.

— Jaså, den lille herremannen blev rädd när det small? Och gömde sig bland råttorna i källaren? Ock, ock för små sammetsgossar som inte tål krutröken!

Rasmus hade fått tid att samla sig och sträckte på ryggen och svarade i kort ton.

— Det var inte alls så. Jag tyckte jag hörde att någon jämrade sig nere i din källare och trodde att det fanns en sårad där och ville hjälpa till. Annat var det inte.

— Hå hå! Tro det den som vill. Det var nog en råttan som pep och den råttan var den lille herremannen själv!

Rasmus försökte se så högdragen ut som han sett många män på slottet vara med kisande ögon och överläppen en smula uppåt dragen.

— Pladdra inte som en skata, kvinna!

Hon stirrade först häpet på honom och gav sedan till ett flatskratt.

— Kors, vad små möss piper! Bäst att se till att inte katten kommer, för då blir den nog rädd.

Fortfarande skrattande gick hon ner i källaren igen. Där satte jag henne på plats, tänkte Rasmus belåtet. Enkelt folk ska hållas kort. Sakta gick han nerför brinken från

Bykyrkan som också kallades Sankt Nikolai kyrka eller Storkyrkan för att den var den största i Stockholm.

Med ett litet sting av obehag passerade han Helvetesgränd, en smal gata där solen aldrig kom åt att lysa och som ständigt låg i halvmörker. Det passade bra för där bodde bödeln och hans rackardrängar och lite längre in höll några slaktare till med sitt illaluktande hantverk. Det var rackarnas uppgift att dra huden av de döda djuren och sälja dem till skinnarna, men sådant ville anständigt folk inte veta av.

Skolan låg på andra sidan gränden nära kyrkogårdsmuren. Han mindes alla de gånger han blivit slagen på fingrarna av lärarens färla, men de åren var över. Han kunde läsa och skriva och räkna på alla de fyra sätten och lite latin hade han också lärt. "Det räcker gott", hade far sagt. "Resten ska jag lära dig. Huvudsaken är inte att kunna räkna utan att kunna räkna på rätt sätt."

Rådman Måns Budde kom emot honom och han fick brått att buga djupt och fick en vänlig nick tillbaka. Budde var en mäktig man i Stockholm men Rasmus tänkte med välbehag att far var ännu mer betydelsefull. Han skulle bli likadan när han blev stor. En som skred med värdighet på stadens gator och som alla tog av mössan för. Lika vackra kläder som far skulle han ha, en långrock ner till knäna och som egentligen mer liknade en mantel men med bälte, pälsbrämrad och fodrad med lenaste päls, knäbyxor av siden, vackra strumpor och skor, så skulle han se ut när han visade sig. Då skulle patrasket stå och gapa.

Han svängde in på Västra Långgatan och märkte att han gick och log åt sina framtidsfunderingar och slätade till ansiktsdragen och blev noga med att se högdragen ut igen. Det skadade aldrig att öva sig i den konsten också.

Bodluckorna var nerfällda och munviga kvinnor försökte pracka sina varor på de passerande, men det var inte ofta

de fick sälja något, det verkade som om alla hade bråttom den dagen. Från de många små krogarna kom män ut och torkade ölskummet ur mustascherna. En del hade redan druckit sig berusade och tog kryssande steg längs gatan och höll på att snubbla på värjan, men det var så vanligt att folk bara gick åt sidan och lät fyllbulten ragla förbi. Många portar hade en träveranda mot gatan och där satt kvinnor och pratade med varandra samtidigt som de broderade eller höll sländan igång.

Grisar bökade sig fram i sörjan och kor leddes in till gårdarna där höns och getter hölls. Eftersom staden var belägrad kunde man inte skicka ut korna på bete på Södra malmen utan måste hålla dem innanför murarna. Hästar stod bundna vid pålar och tuggade på hö som ägarna stuckit in i skrevor i husväggen. På några grästak stod getter bundna och åt av växtligheten. Helst hade man velat ha också dem på bete på någon av malmarna.

En gammal tiggare linkade fram stödd på sina kryckor och höll slanthanden framför sig som en stelnad, sprucken kupa. Runt halsen hängde tiggjarbrickan som visade att han hade tillstånd, men det var få som gav honom en slant. Var och en hade sitt och behövde sina pengar. I vanliga fall vimlade det av tiggare i alla åldrar i staden, men under belägringen släpptes inga stackare in och många hade körts ut genom porten för att inte töra på förråden. Rasmus delade fars uppfattning att tiggarna hade sig själva att skylla och de skulle inte ha så mycket som en örtug. Pack och slödder!

Två man ur stadsvakten gick sida vid sida och en av dem var så röd i ansiktet och glansig i ögonen att man kunde förstå att han stärkt sig ordentligt på någon krog eller i skänken i vaktrummet i rådhuset. De bar armborsten nonchalant över axeln och deras järnhattar satt på sned. De buckliga sköldarna slängde på deras ryggar och

bröstplåtarna var också illa medfarna. I kogren låg tre pilar. En bar sin yxa i handen medan den lätt berusade hade stuckit sin innanför bältet. Pålyxan skulle användas vid bränder, men under den mörka natten blev den ofta ett fruktansvärt vapen i alla slagsmål. Varje medborgare i staden hade plikt att då och då gå på vakt, men Rasmus far brukade säga att den plikten var för det lägre folket. Det gick ju att köpa sig fri och då skulle man göra det. Själv tänkte Rasmus aldrig gå på vakt. Hade man pengar var det skönare med nattsömnen.

På Järntorget var det som alltid ett vimlande folkliv, även om affärerna inte blomstrade fullt så mycket som vanligt. På sidan mot Östra Långgatan låg våghuset där allt skulle vägas innan det kunde exporteras. Mest var det järnvaror där de långa stängerna dominerade men också andra metaller som bly och koppar, tjärtunnor som med sin starka, friska lukt dödade många fräna odörer, mera mild doftande humle, kaggar med smör, stora och runda färskostar där råa ägg blandats i löpen, buntar med skinn från Norrland, det mjuka linet i balar, svavel som mest framställts i de norra landskapen under ledning av tyska svavelmästare. Det mesta kom från olika hamnar i Mälaren och ägarna måste betala vägningsavgifter innan de kunde lasta varorna på fartyg till länder på andra sidan Östersjön.

Rasmus trivdes vid Järntorget och dröjde sig gärna kvar när han hade ärende dit. Arbetsfolk bar bördor kors och tvärs över torget, säckar släpades till förråd, åkare skramlade fram i sina kärror, bredhöftade husmödrar gick med korgar för att köpa mat till dagens middag, ölkrogarna låg tätt och därifrån hördes skrån och häftiga skrattsalvor.

Runt torget låg bodarna tätt med luckor nerfällda och där såldes mest matvaror av alla slag, pastejer, torkad eller saltad fisk, frukt, kryddor, inälvsmat, korvar, syltor, blodmat, vilt, fågel, salt, men också lädervaror, skinntofflor

och prydnadsföremål. Rasmus gick fram till den stora bod som brukade leverera en del av den finare maten till slottet. Ägarinnan var en frodig kvinna med rödmosigt ansikte och ett godmodigt leende.

— Men se vem som gör mig den äran! Får jag bjuda på en pastej gjord på ripa?

Rasmus tackade men talade om att han snart skulle äta hemma.

— Fru Kristina ska ha många gäster i övermorgon. Här är listan på vad köket behöver.

Han räckte henne förteckningen men hon slog skrattande undan den med handen.

— Asch, när skulle jag ha lärt mig läsa? Jag är uppfödd bland korvar och inte bland skrivdon. Albert! Kom hit, din slashas!

En äldre man, som var så mager att man tyckte att man kunde se rakt igenom honom och med så krokig rygg att den liknade en skruv, kom snabbt knäande. Hans lilla fågelhuvud var kalt och den blåådriga näsan spetsig och från den slappa munnen rann ständigt saliven. Ögonen var djupt insjunkna i hålorna och talgiga och svullna. Rasmus kände väl till honom. En gång hade han varit präst men supit bort allting och blivit avsatt. Nu höll han livhanken uppe genom att vara alltiallo på Järntorget och han behandlades nedlåtande och föraktfullt. Av fru Brita i boden också men med en sträv ömhet för den värdighet han en gång haft och som hon mindes.

— Läs här, din olycka, och ta reda på om vi kan leverera allting till slottet.

Lite ursäktande talade hon om det välkända förhållandet för Rasmus, att bönderna hade svårt att komma fram med sina foror för de danska kringströvande trupperna och fartygen tog stora risker när de seglade till Stockholm. Albert ögnade igenom listan och stack lillfingret i munnen

och bet på den svartkantade nageln med ruttna tandstumpar.

— Bevars, bevars, mumlade han hest. Järpar i hundratal, det är så man blir rakt hungrig, järpar med svartvinbärsgelé, det riktigt suger i magen, det är mat för ett slott det, jag kommer ihåg en järpe jag åt en gång med biskopen, en sån sås vi fick, det var som en försmak av himlen, man hörde änglarna sjunga och...

— Men håll din snutiga trut med dina såsänglar! Ett par hundra järpar, nå, det kan jag åstadkomma, men det var tur att det inte vankades storkalas för det är ont om foror med järpar. Vad mera?

Albert slickade sig om sina nariga läppar och suckade.

— Pastejer på lärka, man tror inte sina ögon, snålvattnet rinner bara jag säger ordet lärkpastej, å så gott, välsignad vare lärkpastejen, den ljuvaste av alla ljuva pastejer, varje tugga är som ett samtal med Vår Herre...

— Toker, vad bryr vi oss om dina samtal! Lärka? Mhm mhm. Nog för att jag fått in tillräckligt med lärka men jag vet inte... Nåja, vi har dagen på oss i morgon att göra pastejerna. Det får gå. Vad mera ska bjudas på? Läs då, du har väl mål i mun?

Den avsatte prästen nästan grät av rörelse när han fortsatte:

— Fläskkorvar, små runda härliga fläskkorvar, feta så att man blir flottig om fingrarna och hakan alldeles blank, tänk när man äter dem så glider de ner genom strupen och hela halsen blir så fet inuti att man skulle kunna svälja en levande oxe...

— Men jag blir yr av ditt gallimatias! Du är som en kvarn som bara mal och mal, prästaskrälle! Fläskkorvar för ett mindre kalas, det ordnar vi på momangen. Jag sätter pigorna i arbete. Vad behagas mer?

Albert drog in kinderna och smackade och torkade munnen med baksidan av en grönsmutsig hand.

— Lax! Lax! Jag kan knappt säga det, det stockar sig i halsen, fiskarnas fisk, den dag jag dör vill jag begravas bland laxar...

— Du snattrar så att käften din snart går i baklås! Lax förstås, klart det, går inte att hålla kalas utan lax och det är inga svårigheter alls med det. Man kallar mig inte för inte för Lax-Brita. Var det allt?

De talade så mycket om mat att Rasmus började känna sig ordentligt hungrig. De fattigas små barn snodde omkring bland bodarna och plockade upp de smulor som fallit ner och de stoppade in dem så fort i munnen de kunde, de hade lärt sig att det magen hade det hade den, och om man väntade kunde någon annan sno dem till sig. Vid varje bod satt tiggare och försökte beveka husmödrarna till en peng eller en bit mat. Järntorget var stadens bästa tiggargård och tiggarna fick hållas under förutsättning att de inte var i vägen för kommersen.

— Allt? snörvlade Albert. Allt? När det står rördrom här! Har man en gång spiset rördrom vill man inte ha annat, tungan slår volter i min stackars mun!

— Du ska få om du inte genast drar plösen över truten! Rördrom har vi ingen, dom har danskarna knipit åt sig, har jag hört. Det får bli ripa istället. Ska det vankas annat?

Albert blev så upphetsad att han knäppte händerna som i bön.

— Harsadel, mjäll och mör och saftig, att sätta tänderna i...

— Hararna ska bli som önskas. Nu är det väl i alla fall slut?

Albert snyftade av de känslor som läsningen av beställningen väckte.

— Svanar! Flytande simmande läckerfåglar, å svanar, svanar...

— Tröste mig för ditt tjatter, din magra lase! Jaha, hela Mälaren är ju full av svanar.

Den dreglande prästen smög sig intill henne och viskade:

— En liten slant... för att jag läste så bra...

— Du läser som den kråka du är, och vill du bli full får du skaffa slanten på annat håll. En korb kan du få.

Albert fick en kort, tjock fläskkorv och stoppade den i munnen och tuggade med slutna ögon och salig min. Fru Brita körde bort honom och lutade sig mot Rasmus över bodluckan.

— Hur är det på slottet, Rasmus?

— Allt är bra, försäkrade han och hon log brett.

— Fru Kristina är ett fruntimmer efter mitt sinne. När di fäna till danskar slog ihjäl hennes man Sten Sture tog hon hand om kommandot över Stockholm själv. Utan henne hade vi räknat på danska nu. Hon är mer karl än alla stans gubbar tillsammans. Hon ska få bra pris på kalasmaten. Jag är inte den som skor mig på ett karlfruntimmer som fru Kristina!

Rasmus gick Östra Långgatan framåt. Där låg mängder av sjömanskrogar och visserligen märktes det att många fartyg inte vågat sig till Stockholm av fruktan att bli kapade av danskarna men det var ändå tillräckligt många besättningsmän från olika nationer för att invånarna skulle få lära sig hur man svor och skrek på många olika språk.

Ingen brydde sig om Rasmus och han kilade snabbt fram mot brinken och upp till Köpmangatan, där han bodde. Det var ett förnämt hus som passade en man som Mats Krone, men Rasmus visste att far hade planer på att skaffa ett ännu finare. Bodluckan var nerfälld och några kvinnor stod i samtal med bodbetjänten Birger, som höll upp guldsmycket framför dem och dinglade frestande med det.

Rasmus öppnade den tunga ekporten och gick in i huset. Pigan tog emot hans barett och mor ropade på honom. I matsalen satt föräldrarna vid bordet tillsammans med mormor Jytte, som var född i Danmark och aldrig kunde förmå sig att tala svenska. Av henne hade Rasmus lärt sig tala felfri danska. Han bockade för föräldrarna och satte sig på sin plats. Mor skar för av steken och lade för honom på silvertallriken och pudrade över med torkad honung.

— Du är väl hungrig, min pojke?

— Ja, mor.

— Du måste äta så att du växer. Du är så liten för att snart vara tolv år. Jag blir rakt bekymrad för dig.

Far drack en klunk av det röda vinet och rapade belåtet.

— Det ligger i min släkt. Jag var också liten för min ålder och se på mig nu.

Hans blick sökte sig till den dunkla spegeln på väggen och han strök sitt svarta, välklippta skägg.

— Finns det någon ståtligare karl i Stockholm än Mats Krone? Han drack ur sitt vin och skrek: — Piga! Hämta mera av det rhenska vinet. Fort!

Pigan kom skyndande med andan i halsen och serverade honom vinet i det slipade glaset. Mor ägnade sig åt Rasmus och var lika bekymrad för honom som hon brukade vara.

— Du fryser väl inte i dina tunna hovkläder?

— Nej mor. Jag fryser inte.

— Det är ju ännu sommar, sa far lite otåligt.

— Det kan komma kalla vindilar, invände mor. Rasmus är så känslig för kyla. Nog borde han få ha en tröja på sig.

Mormor Jytte sa aldrig någonting medan de åt. Hon vägrade att ta på sig andra kläder än dem hon haft med sig en gång för länge sedan från Köpenhamn och de var lappade och nötta och såg ut att brista i sömmarna när som helst. Runt halsen hade hon en tunn kedja med små

bärnstenar som var hennes enda smycke och det tog hon aldrig av sig. Eftersom far bestämt sa ifrån att hon inte fick visa sig för folk som hon såg ut stannade hon alltid inne och när huset fick gäster måste hon gå in på sitt rum och stanna där. Rasmus tyckte om henne. När de var ensamma brukade hon berätta de mest vidunderliga historier från sin barndom i Danmark.

— Rasmus, du är väl ledig från slottstjänsten i morgon? frågade mor.

— Fru Kristina hade möten där jag inte behövde vara med.

Far skrockade och såg på det röda vinet genom glasets slipade fasetter.

— Du fick bli småsven hos henne för att jag bad henne om det. Hon gör som jag önskar. Ingen nekar Mats Krone något.

Åter strök han sitt svarta skägg och sa med eftertryck:

— Jag är rik. Rikast i Stockholm. Ingen betalar mer skatt än jag. Tjugotvå mark om året.

Det var behagligt att höra för Rasmus, eftersom det var en rikedom som en gång skulle bli hans helt och hållet. Han hade haft två äldre bröder som dött i sjukdomar och nu var han enda barnet och mor var så mån om att han skulle överleva att hon blev alldeles ifrån sig om han bara hostade till.

— Du vet var min syster bor? frågade hon.

— Ja mor. Vid Fatburssjön.

— Vi måste ha bud till henne och hennes man. Det är tvunget. Inte för att jag vill att du ska gå till henne i morgon men...

— Ingen fara, avbröt far bestämt. Det är så nära staden att danskarna inte vågar sig dit. Våra soldater är ute varje dag och håller ordning.

— Men kan vi inte skicka bud istället för att låta vår Rasmus gå? Tänk om något händer!

— Inget händer, det lovar jag. Vem skulle peta på en liten pojke? Det är inget ärende man kan skicka med bud. Din syster är ingen man skryter att vara släkt med och hennes man är en lat odugling. När jag tog dig till äkta lyfte jag dig ur rännstenen. Var det inte så?

Mor suckade djupt och såg ner i stengolv.

— Jo, sa hon tyst, och jag är så tacksam.

Far smålog och tog henne under hakan.

— Du var vacker på den tiden, Anna, och du har varit en god hustru för mig. Även om din släkt tillhör bottenskiktet så är dina anhöriga mina och jag ska hjälpa dem när det behövs.

— Du är en god man, Mats, svarade mor ödmjukt.

— Ja, jag är en god man. Alldeles för god ibland, men ingen kan rå för sitt goda hjärta. I morgon får Rasmus gå med budet.

Rasmus hörde knappt vad de sa. Ut ur staden! Ut från de skyddande murarna. Ensam. Utlämnad. Han kände hur benen började skaka under bordet och han bet ihop käkarna.

I morgon skulle fienden ta honom med hull och hår!

2

— Men vad är det med dig, pojken min? utbrast mor.

— Ingenting, fick han fram och hörde själv hur tunn hans röst lät. Jag kände mig bara lite... kall.

Mor ropade efter pigan att hämta den stickade sjalen och hon lade den över hans axlar och sa en smula förebrående till sin man:

— Det var ju det jag sa. Han borde ha en tröja.

— Äsch. Vi ska ju fira en stor sak i dag och inte pjåska med honom.

Mor gnuggade Rasmus på ryggen för att värma honom och han försökte se tacksam ut och spände hämlarna i golvet för att hindra skakningen. De danska soldaterna med sina förfärliga pikar och svärd och pilar som de skulle använda mot honom!

— Jo du, Rasmus, nog har far nyheter alltid, sa mor och såg stolt på sin man. Det är därför vi äter på silvertallrikar idag och inte på tenn.

Danskarna skulle tvinga honom att löpa som en harpalt innan de tog honom. Sedan skulle de skjuta prick på honom som svenskarna gjorde på de sårade från muren. Han kände i fantasin hur pilarna trängde in i kroppen och hur ont det skulle göra.

— Detta nådens år 1520 har varit lyckosamt för mig, sa far. Rik var jag förut och rikare har jag blivit. Jag är den förnämste guldsmedsmästaren i Stockholms stad. Rådman är jag och har plats på östra bänken i rådhuset och min andel i utdömda böter är tolv mark om året och jag har

ansvar för södra portens nycklar. Vid nästa sammanträde kommer jag att väljas till ålderman i Sankta Gertruds gille.

— Det visste jag inte, utbrast mor. En sådan ära!

Där är en svensk pojke! skulle de danska soldaterna skrika. På honom! Slå honom! Stick honom! Häng honom i närmaste träd! Banka honom med bösskolvarna! Piska honom! Slit honom i stycken! Tänd ett bål och bränn honom levande!

— Jojomen. Så är det. Ålderman i det finaste gillet i staden med den förnämsta platsen i kyrkan. Allt jag önskar i detta liv tillfaller mig. Nästa år blir jag säkert ännu rikare.

Han slickade vinet av läpparna och mumlade inåtvänt:

— Jag är rik. Rik. Rik.

Mormor Jytte tvinnade sitt gamla halsband och för ovanlighetens skull kunde hon inte hålla tyst och utan att se på honom sa hon på sin mjuka danska:

— Allt ska tas ifrån dig. Ingenting äger du.

— Vad muttrar du om, din gamla skata? sa far häftigt. Vad understår du dig att säga i mitt hus?

— Det står i Skriften att allt som sker är Guds mening. Den siste ska bli den förste. Den fattigaste ska bli den rikaste. Människan spår och Gud rår.

— Äsch, svarade far förargat. Ett sådant ont kraxande. Gud ville att jag skulle bli rik därför att jag förtjänade det. Annat vill jag inte höra. Ät du den mat som jag betalar för och sov i den säng som jag har skänkt dig, men tala inte så att jag blir på dåligt humör.

Nej, han skulle inte kunna komma undan. Soldaterna såg allt. Hur han än smög skulle de upptäcka honom. De skulle kasta upp honom i luften och sedan skulle de ta emot hans kropp med vassa pikar. Hugga fingrarna av honom. Sedan händerna. Och fötterna.

— Berätta nyheten nu för Rasmus, sa mor.

— Ja. Rasmus, min son, du som en gång ska bära borgmästarkedjan om halsen, du ska inte bo i detta hus. I dag blev mitt köp klart av det finaste huset i Stockholm näst slottet. Det ligger på Västra Långgatan. Där ska vi bo som det anstår oss.

Rasmus måste le och låtsas överraskad och glad. När han nästan redan var död. En enda natt till att leva. Sedan skulle han kastas ut ur staden och jagas som ett vilt djur av de hemska danska soldaterna. Far klappade honom på axeln.

— Jo du, Rasmus, om tre månader flyttar vi in. Först ska det redas in som jag vill ha det. Våra gäster ska se vilket folk de kommer till. Där ska vi äta på silverfat varenda dag. Vet du vad vi ska ha mer? Glas i alla fönster. Glas, Rasmus!

— Som bara finns på slottet annars, inföll mor. Det har far bestämt. Det är annat det än pergament som andra har. Riktigt glas.

Tyckte de inte om honom? De måste vilja bli av med honom, annars skulle de inte kasta ut honom till soldaterna. Mormor Jytte vågade inte säga emot. Rasmus kände sig ensam i hela världen och nu brydde han sig inte längre om att de såg att han darrade och skakade.

— Men du har feber, Rasmus! ropade mor till. Du skulle haft en tröja. I säng med dig genast.

Han måste lägga sig och hon stoppade om honom och lade så många fällor över honom att han snart svettades. Enligt mor var det bra, för sjukdomen skulle svettas ut. Vad höll hon på så här för? När hon ändå inte ville ha honom kvar.

Till sist somnade han till en orolig natt med många otäcka drömmar och när han vaknade var han trött och matt som efter en riktig sjukdom. Han snäste en av pigorna för att hon var för långsam och skällde på en annan för att hon slarvade. Pigor skulle tjäna och vara underdåniga och

om de sa emot eller visade sig ovilliga att göra det som de blev befallda, så var det bara att kasta ut dem ur huset. Som far sa, hela staden var full av unga flickor som måste tjäna piga för att överleva. Det var bara att välja och vraka och de skulle vara tacksamma att det fanns rikt folk som gav dem mat och en säng att sova i.

Mor gav honom morgonmaten och kände på hans panna och låtsades så ängslig att han hade på tungan att be henne låta bli, men det passade sig förstås inte. Han svarade henne lågt och enstavigt och det verkade som om hon tyckte det var naturligt efter en sådan pers.

— Du har ju träffat Anders, min systems make, sa hon.

Han nickade. En stor, grov karl med rött skägg och skalligt huvud.

— Han tycker för mycket om ölet, suckade hon, och när han druckit spelar han gärna tärning om pengar med vilket patrisk som helst. Nu lånade han pengar och förlorade allt. Kan han inte betala tillbaka i kväll så får de gå från gård och grund. Sju barn har de ju kvar i livet. Bara fem har dött för Katarina.

Hon gav honom en liten skinnpung och ett skrivpergament.

— I pungen ligger fem goda marker som far lånar dem, men Anders måste skriva på att han tagit emot lånet.

Hon gav honom en hastig kram och den tunga guldkedjan som hon alltid bar runt halsen som bevis på mannens yrkesskicklighet tryckte mot hans bröst.

— Skynda dig hem igen, pojken min.

Hem igen? Det skulle ju inte bli något kvar av honom att ens bära hem. Han stoppade pergamentet och den lilla skinnpungen innanför dräktjackan och gick sakta ner mot Järntorget och vidare till det inre Södertornet. Vindbryggan var nerfälld, men det fanns spejare i alla torn som tillsammans med väktaren i Storkyrkotornet höll uppsikt